

**Tajemství po staletí zamlčované,
neporušený jazyk jako odměna za dodržení
svátostného mlčení**

Roku 1732

1. ČÁST

1. SCÉNA

Thálie:	Dejte se horlivě do díla, Athenarchus chce přijít do nového divadla; každý, kdo se usídlil v Pindu, ¹ ať si pospíší sem.
	Rychle, Mythosophe!
5 Mythosophus: ²	Co příkazuješ, do toho se rychle dám.
Thálie:	Naše družina dnes vzdá svému ochránci veliké díky. Postav se sem a dej zpěvákům znamení, až bude přicházet. Muselle! Ať zazní tympány a trubka ať promluví vděčným zvukem o Athenarchově slávě.
10 Musellus: ³	Příkazuješ, Múzo, tomu, kdo tě poslechne. Rychle hudebníkovi ⁴ vyřídím rozkazy.
Fusculus:	Muselle, kam pospícháš?
Musellus:	Nezdržuj mě, mám donést hudebníkovi rozkazy od Thálie.
Fusculus:	Jaké rozkazy?
Musellus:	Jsi snad v Pindu cizincem? Athenarchus se chystá navštívit nové divadlo.
15 Fusculus:	O jakém novém divadle mluvíš?
Musellus:	Ustup, spěchám.
Fusculus:	Jdu s tebou.
Musellus:	Až náš práh překročí Athenarchova noha, ať zazní

¹ Lat. *Pindus*, *i. m.* – pohoří v Řecku, považované za sídlo Múz.

² Původ jména viz synopse.

³ Jméno snad odvozené od zdobněliny slova Múza.

⁴ Lat. *musurgus*, *i. m.* – básník, který zpívá své básně, pěvec. Zde podle kontextu překládáme jako „hudebník“ nebo „trubač“.

- trouby a tympány. To prikazuje Múza,
královna Pindu.
- 20 Fuscus:⁵ Co je to za bojovný⁶ zvuk?
Musellus: Opět se divíš? To jsou Palladiny šiky,
proslulé válečným uměním, které jdou za svým ochráncem,
aby mu nabídly své služby.
- Fuscus: S potěšením sleduji jejich příchod.
Dvořané: Jaký hluk to volá Parnas do zbraně?
Mythosophus: Rychle,
25 blažení občané Pindu, pojdte do divadla!
Brzy tu bude Athenarchus.
- Dvořané: Přidejme do kroku!
Posel: Pojdte rychle ke vchodu, už je skoro u dveří.
Musellus: Trubači, zvukem oživte trubky, již je zde.
Mythosophus: Zdvojnásobte jásot, já zde hosta pozdravím
30 jako první. Postůj, ozdobo Múz,
a pohlédni na zasloužený pomník své štědrosti
vůči Pindu. Rač otevřít svou mysl chválám, které ti přísluší,
a laskavě přijmout naše díky.
Toto divadlo je hodné Pindu, jež je prý hoden být sídlem
Múz, avšak ani jedno se nemůže rovnat tvému duchu.
- 35 Athenarchus:⁷ Tvé srdce zpívá přehnanou chválu,
Mythosophe, hled' ocenit také samotné divadlo.
Thálie: Přílišná chvála často snižuje hodnotu věci.
Jestliže však hodnota věci oslavnou chválu přesahuje,
pak ji snížit nemůže.
- 40 Philologus:⁸ Z Píerského pramene⁹
ti plyne jen omezená chvála. Ať vyprýští z mé řeky;
uvolním její proud, prikážeš-li.
- Athenarchus: Zadrž, vznešená mysl
se ostýchá snášet příval chvály.
- Polyhistor:¹⁰ Krutého
Aiola se velká loď bojí, Zefyry
však má ráda. I vznešená mysl se živí slávou.
- 45 Athenarchus: Sláva,
která zpívá chválu sama na sebe, nemůže být správná.

⁵ Jméno snad odvozené od adjektiva *fuscus* – černý, tmavý.

⁶ Lat. *Mars, Martis, m.* – bůh války, zde obecně ve významu „boj, válka“.

⁷ Původ jména viz synopse.

⁸ Původ jména viz synopse.

⁹ Lat. *Pieria, ae, f.* – kraj v Makedonii považovaný za rodiště Múz.

¹⁰ Vysvětlení jména viz synopse.

- Eudoxus:¹¹ Ale ta, jejíž zásluhy opěvují cizí ústa, je pravá.
 Thálie: Dej se do zpěvu, Múzo, zapěj svému
 Athenarchovi na oplátku tisícere díky.
 Hagiophylactus:¹² Líbí se ti naše věnování, Athenarchu?
 Athenarchus: Líbí
 50 a chválím vaše úsilí.
 Eusebius:¹³ Poskytla ho oddaná láska
 a posoudí ho mnohá pokolení, která díky
 mému peru předají potomkům jméno tvé i tvého
 díla.
 Athenarchus: Ať je toto divadlo věčným důkazem
 mé lásky k Múzám, nikoli mé slávy.
 Philologus: Tu rozhlásí
 55 má láska, drahý Athenarchu. Půvab a krása,
 kterou budova září, ji bude ukazovat na věky.
 Athenarchus: Líbí se mi
 nádhera a vhodné uspořádání divadla, líbí se mi
 i vaše přání. Chtěl bych, aby to všechno bylo
 60 skrz vás zasvěceno ochrannému božstvu. Thálie,
 zbav mou mysl starostí, rád bych zašel
 dovnitř do divadla.
 Thálie: Co přikazuješ, Athenarchu,
 to tvá oddaná družka spěšně a pilně
 vykoná.
 Athenarchus: Zbytek družiny ať se připojí a provází mě
 na mé obhlídce.
 Philologus: Jdi napřed a my si podle tvého pokynu
 65 pospíšíme.

2. SCÉNA

- Mythosophus: Muselle, stůj!
 Musellus: Nemůžu. Jsem sluha, a tak mi přísluší následovat
 toho, kdo mi rozkazuje.
 Mythosophus: Stůj, není-li ti lhostejná možnost
 vysloužit si nový vavřík.
 Musellus: Vavřík? Ach, z něj si nevysloužím
 ani bobuli.
 Mythosophus: Když se do toho dám já,
 70 získáš bakalářský titul,¹⁴ Muselle, slibuji.

¹¹ Původ jména viz synopse.

¹² Původ jména viz synopse.

¹³ Původ jména viz synopse.

¹⁴ V originále hra se slovy *laurus*, *us*, *f.* – vavřík, *bacca*, *ae*, *f.* – bobule, plod, a *baccalaureus*, *ei*, *m.* – bakalář.

- Musellus: Lháři,
jako obvykle si vymýšlíš pohádky.
- Mythosophus: To není pohádka,
nemysli si.
- Musellus: Jistě, jistě, jako kdyby snad někdo nevěděl,
že jsi otcem lži.¹⁵ Nepůjdu s tebou.
- Mythosophus: Pojď.
- Musellus: Budu křičet.
- Mythosophus: Zadrž křik v hrdle a budeš pít čistou vodu
z Helikónu.¹⁶
- Musellus: Zavolám Thálii.
- Mythosophus: Pojď rychle se mnou.
Chci si s tebou projít učené paměti
Parnasu.
- Musellus: Proč se mnou?
- Mythosophus: Beru tě s sebou, protože jsi hoden
mé chvály.
- Musellus: Vymýšlíš si, nevěřím ti.
- Mythosophus: Pojď
rychle. Toto budiž místo pro tvou práci
a takový je její cíl: pročti si posvátný kalendář Múz
a vyber mi pro nové divadlo
ochranné božstvo. Já půjdu do nejposvátnějších
síní Múz.
- Musellus: A když mé úsilí bude mít takový výsledek,
jaký si přeješ, získám titul bakaláře?
- Mythosophus: Ano, získáš.
- 85 Musellus: Budu se tedy snažit, až se mi hlava rozpálí.
- Athenarchus: Thálie! Tato stavba je sama o sobě chválou,
nelituji, že jsem na ni vynaložil péči a prostředky.
Její nádhera mi vynahradí peníze a o její kráse se bude říkat,
že si tu velkou péči zasloužila. Nyní, Múzo, hled' při jejím
slavnostním otevření projevít stejný důvtip.
- 90 Thálie: Můj duch
touží s rozvinutými plachtami
plout vstříc tvé touze. Bez otálení spěchám
do Foibovy studovny.

¹⁵ Jako „otec lží“ je v křesťanské tradici označován ďábel (srov. J 8, 44), zde patrně odkaz na Mythosophovo zaujetí pohanskými mýty.

¹⁶ Lat. *bibes Heliconis lymphas* – narážka na vodu z helikónské studánky Hippokréne, jež propůjčovala básnické schopnosti.

- Athenarchus: Pospěš si, ať svým uměním
nasytíš mou touhu.
- 95 Thálie: Zatím se uč, jak oklamat
čekání nadějí.
- Musellus: Nic mě nenapadá a z hlavy se mi už kouří.
Pryč s čepicí, ať mi hlavu ověncí obklad.
- Fusculus: Muselle! Jaká malátnost tě to přepadla?
- Musellus: Mlč.
Jsem ponořen do studia.
- Fusculus: Ha ha, jistě, jistě.
Studuješ v lyceu nebo u Morfea?
- 100 Musellus: Prosím, mlč,
nechceš-li, abych ti záda zmaloval holí.
- Fusculus: Podívejme, Musellus stůně!
- Musellus: Uteč,
sešlu na tebe Foibovy šípy.¹⁷
- Fusculus: Snad mrštíš i Jovovým
bleskem?
- Musellus: Zmiz, dohoním tě, šibeničníku!
- Fusculus: Ty babo, hýbeš mi slezinou.
- 105 Musellus: Ty mně žlučí.
Jestli máš odvahu, stůj!
- Fusculus: Ano.
- Mythosophus: Jaký křik to ničí učené ticho?
Muselle, kde se touláš?
- Musellus: Já nešťastný
Musellus.
- Mythosophus: Proč?
- Musellus: Fusculus!
- Mythosophus: Co Fusculus?
- Musellus: Běda! Zasáhla mě mrtvice!
- 110 Fusculus: Musellus je tedy
nemocný? Brzy tu bude lékař.
- Mythosophus: Co je
příznakem tvé nemoci?
- Musellus: Ach, je to prázdná hlava.
- Mythosophus: Ztratil jsi snad
svůj ničemný důvtip?
- Musellus: Běda, má hlava
je úplně prázdná.

¹⁷ Tj. mor (podle motivu známého z Homérovy Íliady).

- Fuscus: Svolám lékaře.
 Mythosophus: Co je to za knihu?
 Musellus: Venusijský pěvec.¹⁸
 Mám odpor k davům, straním se všednosti.
 Teď utište se v úctě, jsem v službách Múz
 a písně dosud neslýchané
 ... budu zpívat.¹⁹
- 115 Mythosophus: Muselle, tato hodina
 mi zrodila nový vavřín.
 Musellus: Kéž mi tato
 hodina vrátí mou hlavu.
 Mythosophus: S mou pomocí
 dostane toto místo za ochranné božstvo Harpokrata,
 to si žádá divadlo i duch doby.
 Mlčení zvětšuje a živí moudrost.

3. SCÉNA

- 120 Musellus: Mythosophe, Musellovu důvěru si sotva zasloužíš,
 lichotiš mi, abys...²⁰
- Hagiophylactus: Mythosophe, kam spěcháš?
 Mythosophus: Hledám Thálii.
 Philologus: Chvíli tu počkej,
 ta, po níž toužíš, přijde. Pověz, proč jsi před chvílí
 odmítl být Athenarchovi průvodcem?
- 125 Mythosophus: Tajný úkol
 si naléhavě žádal mé síly.
 Hagiophylactus: Jakýpak?
 Mythosophus: Bude lepší
 to zatajit. Kdo mlčí, jedná moudře.
 Hagiophylactus: Philologu,
 odhalím ti své předtuchy. Do duše se mi vkrádá strach,
 aby divadlo nenabývalo bohatství a slávy pod pochybným
 znamením.
- 130 Philologus: Toto podezření ti sotva říká něco nepravdivého,
 Hagiophylacte. Co jiného by Múza mohla nabídnout
 než zločinná, nestvůrná božstva?

¹⁸ Přízvisko básníka Q. Horatia Flacca, odvozené od místa jeho narození (Venusia, dnes Venosa v Apulii). Lze chápat také jako hříčku s lat. slovem *venus, eris, f.* – krása, půvab, které je zároveň latinským jménem bohyně Venuše.

¹⁹ Překlad citován dle Horatius Flaccus, Q.: *Vavřín a réva*. Odeon, Praha 1972, s. 72.

²⁰ Sluhovu řeč, která je logickým pokračováním předešlé scény, náhle přeruší příchod Hagiophylacta a věta záměrně není dokončena.

- Eusebius: A domníváš se,
že Mythosophus bude zárukou opravdu zbožného
cítění? Srdce Helikónu je pohanské a více,
než se sluší, zasvěcené domácím božstvům.²¹
- 135 Hagiophylactus: Jaké návrhy
a rady nám tedy zbývají?
- Philologus: Když dovolíš, požádám
o pomoc Polyhistora. Pravda, jež byla nedávno
vynesená na světlo, snad odstraní staré báje.
- Hagiophylactus: Souhlasím
a doprovodím tě. Eusebius ať zamíří do Athenarchova
140 domu a zbožným úkladem obelstí Mythosophovy
smyšlenky, dokud nebude možné vše vykonat tak,
jak si přejeme. Ať Athenarchus pozná svatá díla.
- Eusebius: Jak si přeješ, Hagiophylacte, budu svou radou podporovat
tvůj záměr.
- Philologus: Dovol, ať se vypravování o té věci
smím ujmout já, Philologus.
- Eusebius: To bude cílem
145 mého snažení.

4. SCÉNA

- Musellus: Muselle! Jakou lší teď získáš zpátky svou čepici?²²
Snad už Mythosophus odešel! Jdu ke dveřím.
Bádá. Komnata je plná kouře, on leží,
150 opřený o lokty, a vysedí
zas další chiméru.
- Thálie: Muselle, co zahálíš přede dveřmi Pindu,
jaký kousek chystáš? Kam se ztratil
Mythosophus?
- Musellus: Ó Thálie, lopotí se
v této posvátné knihovně. Hle, kolika vráskami
si hyzdí čelo i nos.
- Thálie: Mythosophe!
- 155 Mythosophus: Bůh
mlčení je Harpokratés.
- Thálie: Proč začínáš o Harpokratovi?

²¹ Lat. *Lares, Larum, m.* – ochranná božstva domácností (v. 134), častěji obecně „dům, domácnost“ (v. 138, 259, 264, 304, 321 a další).

²² Musellus zde zřejmě myslí čepici, kterou si sundal ve 2. scéně (v. 96) a zapomněl ji u Mythosopha v pracovně. Nyní se snad bojí pro ni vrátit, aby ho Mythosophus neviděl a nepřipomněl mu jeho práci.

- Vstaň, snažně tě prosím o radu
kvůli divadlu. Co myslíš, Mythosophe, jakého
nebeského ochránce mám novému divadlu stanovit?
- 160 Mythosophus: Za otce
moudrosti je považováno mlčení. Tomuto místu
budiž ochráncem Harpokratés.
- Musellus: Blouzní.
- Mythosophus: Odstup, Kerberovo
plémě,²³ a nepleť žerty do vážných věcí.
- Thálie: Nech
žertů, můj průvodce, a pomaž si kůži břízou.²⁴
- Musellus: Ano, při Herkulovi.
- Mythosophus: Thálie, přečti si tyto verše
venusijského pěvce.
- Thálie: Mám odpor k davům atd.
Flaccus²⁵ vydal ve svém božském zanicení
- 165 věštby, jež se velmi hodí pro divadlo. Mlčení
přísluší tomuto místu a toto místo přísluší Harpokratovi.
Mythosophe, ráda bych, abychom tento první vznět
tvého ducha prozkoumali hlouběji.
- Mythosophus: Udělej to, co si přeješ.
- Thálie: A ty mi při tom pomoz.

5. SCÉNA

- 170 Musellus: Tak si, Mythosophe, ceníš mé práce?
Tak rychle jsi vyměnil vavřín za břízu?²⁶
Já nešťastný Musellus, ztrácím síly! Těžká
hanba tíží mého ducha.
- Fusculus: Mýlím se? Opravdu, je to Musellus.
Jsi nemocný?
- Musellus: Ano, v hlavě se mi vaří krev.
- Fusculus: Prosím, odeber
- 175 se do domu.
- Musellus: Jistě, ano, už abych se dostal
na lůžko.
- Fusculus: To udělej, pak ti přivedu lékaře.
- Musellus: A žádného zkušeného právníka? Komu

²³ Lat. *Cerberi sperma* – snad můžeme chápat jako variantu nadávky „plémě ďáblovo“ či „sémě Satanovo“.

²⁴ Snad narážka na skutečnost, že bříza byla považována za symbol moudrosti. Podobně viz v. 908, kde se Musellus maže březovou tinkturou.

²⁵ Tj. Horatius.

²⁶ Viz v. 162.

- tedy odkážu tři tisíce svých nedávných lží
a všechny své veleučené poznámky?²⁷
- 180 Fuscus: Připíšeš je
beze svědka Ferculovi.
- Musellus: Jsou ověřené, abys náhodou
něco z nich nešířil tiskem pod vlastním jménem.
To by byla hloupost. Podívej...²⁸
- Hagiophylactus: Fuscule, jaká práce zaměstnává tvého pána?
Fuscus: Odešel do nejzazších komnat a skládá zbožnou tragédii
o svaté pověsti světce z Čech, o níž se
185 nedávno dozvěděl z Říma.
- Philologus: Běž, vzkaž Polyhistorovi,
že jsme zde.
- Fuscus: Oznámím mu to. Často toužil
po rozhovoru s vámi.
- Philologus: Hagiophylacte, do mé duše
vstupuje naděje, že tato nová slavná věc se stane
z tvé vůle látkou pro nové divadlo.
- 190 Hagiophylactus: Ani ty ani já nevěnujeme dost usilovnou péči
zvěsti, která již dávno dorazila ze sousedních
Čech k Moravanům. Je dobře, že mi to připomínáš.
- Polyhistor: Překročte práh
šťastnou nohou.
- Philologus: Buď zdrav, učiteli
prozíravosti!
- 195 Polyhistor: Philologu, pročpak z tvých rtů
jako první kane svůdná chvála?
Potřebuješ-li pomoc, Polyhistor vždy ctí pravdu.
- Hagiophylactus: My také podle posvátného obyčeje žádáme opravdovou
ochranu pro nové divadlo.
- Philologus: Radu, jakému slavnému světci
má být zasvěceno.
- 200 Polyhistor: Chcete-li slyšet mé názory,
rád je sdělím. Tomu, koho v tvém kraji oslavuje
nová zvěst.
- Philologus: A to je kdo?

²⁷ Lat. *notas Baccuvii* – C. Atteius Baccuvius, málo známý římský právník předjustiniánovského období (viz Reyher, S.: *Historia iurium universalis*. Kiliae 1711, s. 79). Užití prakticky neznámého jména může být narážkou na Musellovu „učenost“ a také vzdálenou hříčkou se slovy *bacca* – *baccalaureus*.

²⁸ Zřejmě reakce na příchod dalších postav.

- Polyhistor: Jeho jméno
zní Jan. Tuto vznešenou ozdobu
pražské univerzity zrodila země s tebou spřízněná.
Tyto důkazy ověřené zákonem nyní potvrzuji a zařazuji
do svatého kalendáře.
- 205
Vyobrazení²⁹
- Hagiophylactus: Janova vzácná učenost
si zaslouží pocty, Philologu.
- Philologus: Moudrost
mu ozdobila hlavu trojitým vavřínem.
- Polyhistor: Ctnost tohoto muže zazářila tak vysoko, že všechny
pocty jsou jen stínem. Vezmi si za svědky tyto listy.³⁰
210 Johana³¹ si zvolila jeho ucho za soudce, král³² si vzal pravici,
která byla útočištěm chudáků,³³ a svým Čechám
dal kněz Jan jako zákon jazyk.
Tehdy mu ramena zakryl plášť,³⁴ hlavu ověncila
mitra a ruka, ochranitelka vlasti, stiskla jako poctu,
215 pro niž byla zrozena, pastýřskou hůl.³⁵
2. vyobrazení
- Hagiophylactus: Tvé rady,
Philologu, těší mé srdce. Polyhistore,
slavný je dům, který mi přichystal
takovou úlevu. Podle mě by
ochráncem divadla měl být Jan.
- Philologus: Máš po ruce více
220 dokladů jeho svatosti?
- Polyhistor: Dojdi si za Eudoxem.
- Philologus: Pospíším si za ním.
- Hagiophylactus: Philologu, souhlasím s tvým úmyslem.
Ať ti Eudoxus na můj příkaz odhalí

²⁹ *Representationes* byly v této hře zřejmě krátké výstupy, které nějakým způsobem vizuálně ztvárňovaly to, co postavy říkají. Mohlo se jednat o živý obraz, předvedení skutečného obrazu, případně i pantomimu.

³⁰ Není jasné, jaké písemnosti má Polyhistor na mysli, snad výtisky krátké legendy či kanonizační buly.

³¹ Johana Bavorská, první žena Václava IV. († 1386), použití jejího jména souvisí s mylným datováním Janova umučení. Srov. Balbinus: *Acta Sanctorum*, s. 670.

³² Král Václav IV. není nikde v textu označen jménem, ale pouze jako *Caesar* či *Rex*, nejčastěji ve spojení s adjektivem *piger* (v. 276–278, 283–284, 498–499, 533–535). To se stalo pro Václava IV. typickým přízviskem a vyjadřovalo komplex všech negativních vlastností neřádného vladaře, který utíká před svými povinnostmi a přilíží se nechává zmítat vlastními vášněmi.

³³ Janovi byl králem svěřen úřad nejvyššího almužníka. Srov. Balbinus: *Acta Sanctorum*, s. 670.

³⁴ Lat. *epomis*, *idis*, *f.* – krátký plášť. V baroku se tímto slovem nazýval univerzitní talár nebo kanovnícký plášť. Zde snad poukaz na kanovnícký úřad, který měl Jan podle v baroku respektované tradice vykonávat v katedrální kapitule, ačkoli ve skutečnosti byl patrně pouze kanovníkem vyšehradským.

³⁵ Přípomínka králem nabízeného postu vyšehradského probošta (jenž měl právo nosit mitru a berlu) nebo litomyšlského biskupa. Srov. Balbinus: *Acta Sanctorum*, s. 670.

- všechny zvěsti, které Řím šíří posvátnými
tisky k Janově chvále.
- 225 Philologus: To všechno
věrně uchovám v mysli.
- Polyhistor: Fuscule, Hagiophylactus
setrvá tady. Ukaž mu dům.

6. SCÉNA

- Philologus: Kde sídlí Eudoxus? Porad' mi,
Fuscule.
- Fusculus: Tady v sousedství, vidíš?
- Philologus: Vrat' se zpátky
domů.
- 230 Fusculus: Jak přikazuješ. Mám tedy zase jednou
volno. Ten stařec Polyhistor sedí celý bledý
ve svém vlastním stínu, který vrhá lampa. Číst a psát
ve dne v noci pro něj nic není,
ale jednou si protáhnout nohy je námaha přímo
koňská. Vykřikuje, že se zrodil pro pero,
- 235 nikoli pro závodistě. Celého ho obsypou moli
jako knihu. Byl bys blažený, Fuscule, kdyby tvým pánem
byl Mythosophus. Ten tak nevysedává doma, kdykoli
se rád proběhne. Jdu teď k Cheirónovi.³⁶
- 240 Služebník: Pojď sem, Palladina družino, znovu zde prokaž
poslušnost Athenarchovi, který připravuje novou
výzdobu divadla.
- Dvořan: Přestaň hlučet,
strážce. Přichází Athenarchus.
- Služebník: Svolej
zástupy a sám si nasad' věnec na hlavu,
která je dražší než samotný Apollón.
- 245 Athenarchus: Eusebie, vždy jsem k tobě
cítil stejnou lásku jako k Hagiophylactovi.
Nevěř, že přeji Múzám, které odmítají
tvé záměry. Dám na názory toho,
kdo mi radí.
- Eusebius: Zbožné srdce a duch
nás o budoucnosti tohoto místa poučily,
250 avšak tvá moudrost ji uskuteční.

³⁶ Lat. *Chiro, onis, m.* – Cheirón, Kentaur proslulý v hudbě, lékařství a věštění, proměněný v souhvězdí Střelce. Zde snad obecně „lékař“.

- Athenarchus: Nebudu otálet. Poslíčku, běž rychle do posvátného domu na Pindu a zavolej Múzu, ať na můj rozkaz rychle přijde. Že nechci, aby dál poslouchala Mythosophovy pošetilé hříčky, ale aby se z mé vůle stala svatou.
- 255 Dvořan: Kdo ti poskytne pravdivé doklady?
- Eusebius: O to se neboj. Přikáž Philologovi, ať jde se mnou do svatého domu a přinese doklady o tom, čemu věřili naši předkové. Ty dokážou utiřit tvé starosti.
- Athenarchus: Vykonej rychle, co říkáš, a pak v doprovodu Philologa znovu navštív můj dům.
- Eusebius: Jako bys to přikázal svým služebníkům.

7. SCÉNA

- 260 Fuscus: Nesu Musellovi zlatý lék, list papíru popsaný samými písmeny.³⁷
- Eusebius: Fuscule, kam kráčíš? Kde je Polyhistor?
- Fuscus: Je ve svém domě.
- Eusebius: Je u něj na návštěvě Philologus?
- Fuscus: Byl tam, ale na Hagiophylactovu prosbu jsem ho odvedl k Eudoxovi.
- 265 Musím jít za ním v naléhavé záležitosti.
- Eusebius: Dobré pořízení.
- Philologus: Eudoxe, mé srdce, planoucí mocnou láskou k Janovi, poskočilo radostí. Už dál toho, kdo po tom touží, o ušlechtilých přednostech, které svatá zvěst hlásá na nebi i na zemi.
- 270 Eudoxus: Splním tvé přání.
- Toho, kdo se zrodil díky milosti,³⁸ přijala za syna Pallas a Ctnost, které spolu o svou kořist často soupeřily se zbožnou horlivostí; pražské učení živilo tento klenot, který si zasloužil svůj purpurový plášť;³⁹ česká země i dvůr cítily uctívou bázeň
- 275

³⁷ Zřejmě recept, o němž se pak mluví v 18. scéně.

³⁸ Zřejmě narážka na motiv z legendy, že se Jan narodil neplodným rodičům díky jejich modlitbám k Panně Marii. Srov. Balbinus: *Acta Sanctorum*, s. 669.

³⁹ Zřejmě univerzitní talár doktorů práva, který byl, stejně jako baret, v autorově době šitý z červeného hedvábí a navíc zdobený hermelínovým lemem.

- 280 před tímto Tulliem⁴⁰ na kazatelně, až ho lenivý císař
pojal v nenávist za to, že nevyzradil hřích jeho ženy,
a s krutou zuřivostí ho nechal utopit ve vlnách.
Proto si ten, kdo pohrdl bohatstvím, poctami
i hrozbami osudu, jako první odnesl vavřín za svaté mlčení.
Počkej chvíli, ať si to vše mohu se zbožnými slzami
připomenout.
- Philologus: Eudoxe, kdyby mé srdce neobměkčovala
láska, mé rozhořčení by se zbožným zápallem
udeřilo na králův zbabělý hněv!
- 285 Eudoxus: Potlač
marné pobouření. Nebesa dokáží oddělit
dobré od zlého. Ještě nikde nebe nepocitilo
svatou výmluvnost takovou září,
s jakou zazářily rty mlčenlivého
290 v náručí Vltavy,⁴¹ a žádnému pokolení
se nepoštěstilo spatřit znovu oživlou tkáň jazyka
jako odměnu za svaté mlčení.
- Philologus: Odznakem
výmluvnosti se chlubí Padova.⁴²
- Eudoxus: Avšak české rty
se radují z mlčení.
- Philologus: Eudoxe, kéž se i moravské divadlo
smí radovat z tohoto znamení.
- 295 Eudoxus: Tento jazyk je obrazem mlčícího i mluvícího,
kdyby sis nebyl jistý výkladem.
- Philologus: Eudoxe, dovol,
ať toto zachytím svým perem, ať se jazyk, seslaný z nebe,
stane v mé básni ochranným štítem pro nové divadlo.
- Vyobrazení*
- 300 Eusebius: Philologu, práce šťastně postupují.
Athenarchus si tě přeje vidět a mluvit s tebou.
- Philologus: Dáváš mi vítaný rozkaz, ale v nevhodný čas.
Eudoxe, opouštím tě nerad a s bolestí,
neboť má láska touží slyšet víc o tom, kdo mlčel.
- Eudoxus: Vrať se pak rychle zpátky ke mně.

⁴⁰ Spojení jména známého římského řečníka M. Tullia Cicerona se slovem *sacer* poukazuje na světcovy mimořádné kazatelské schopnosti.

⁴¹ Narážka na pětici hvězd, jež se podle legendy objevily nad místem údajného Janova utonutí. Tento motiv se poprvé objevuje v díle jezuitů Jiřího Plachého-Fera: *Fama posthuma*, viz kap. Jan Nepomucký – legendistická tradice a úcta, pozn. 13, s. 26.

⁴² Odkaz na skutečnost, že právě v Padově byl při přenášení ostatků sv. Antonína roku 1263 nalezen neporušený jazyk tohoto světce, což bylo spojováno s jeho mimořádným kazatelským nadáním.

305 Philologus: Philologus lapá slova plynoucí z Eudoxových úst,
která jsou mu sladší než med. Odcházím a brzy se vrátím.

8. SCÉNA

310 Musellus: Předstírat nemoc je dobrý nápad, Muselle,
nemusíš se teď starat o to, kolika způsoby
sepisovat verše. Cítím, že Mythosophus odešel
teprve před chvílí; lampa našeho filozofa⁴³
sotva zhasla, vůně oleje mě ještě štípe v krku
a v nose.

Thálie: Posle, vzkaž Athenarchovi, že jsme
zde.

Mythosophus: Muselle, tvá hlava je už po dávce léku⁴⁴
v pořádku, že tě vidím tady?⁴⁵

315 Musellus: Ouvej! Kde mám obklad?
Musellus je nemocný, ach, má hlava!

Mythosophus: Musellus
je líný osel.

Musellus: Hej, hej, Mythosophe,
to už jako projev úcty k Musellovi stačí!

Mythosophus: Vrať se
rychle domů.

Musellus: Půjdu, přímo poletím.

Služebník: Kdo to k nám chce vejít?

320 Thálie: Já, Múza. Athenarchus si mě
před chvílí dal zavolat.

Posel: Thálie, Athenarchus uctivě žádá,
aby tě směl vidět. Pojď, prosím, do domu.

Athenarchus: Múzo, předem ti děkuji.

Thálie: Přispěchala jsem
na tvůj rozkaz.

Athenarchus: Jak je to s plněním mých příkazů,
Thálie?

Thálie: Souhlasíš-li s tím,
325 o co usilujeme, hle, Mythosophus má nápad,
k němuž já se přidávám.

Mythosophus: Ať je na tvůj rozkaz prvním zákonem
divadla mlčení a jeho hlavním ochranným božstvem

⁴³ Lat. *Cleanthes*, *is*, *m.* – stoický filozof.

⁴⁴ Lat. *Melampus*, *odis*, *m.* – jméno slavného řeckého lékaře, s nímž je spojována i bylina (*melampode*, dnes nazývaná čemeřice černá, *helleborus niger*), kterou se léčilo šílenství.

⁴⁵ Významově nejasná replika.

- 330 Athenarchus: Harpokratés; ať divadlo jako první naučení přijme slova venusijského pěvce, který tento zákon ustanovil.
Thálie: S Horatiovým poučením souhlasím, ať je v mém divadle vytesáno do mramoru. Avšak kdo je Harpokratés?
Tento strážce mlčení kdysi rozšířil řady domácích bohů.
- Athenarchus: Přinášíš sem nestvůrné pohanské bohy,
335 Thálie: Thálie. Proč nevyhledáš pomoc Philologa?
Athenarchus: Jak přikazuješ. Hle, zrovna přichází.
Tvůj návrh mu předložím k posouzení.
- Thálie: Učiň podle své vůle.
Philologus: Naplňuješ mé srdce náhlou radostí, Thálie. Tvůj záměr se od toho, oč usiluji, téměř neliší. Pravda, která se skrývá v té pověsti a kterou jsem pracně
340 vynášel, se mi líbí.
- Athenarchus: Vyprávěj, Philologu. Pindu se dosud líbila čistá pravda, která se dříve hrála ve starém divadle.⁴⁶
- Philologus: Dychtím splnit, co přikazuješ.
345 V Čechách se tyčí velkolepé trojměstí,⁴⁷ pyšníci se svatými poklady, které bohatstvím překonává jeden z nich, totiž jazyk toho, kdo kdysi mlčel, výmluvný svým věčným životem. Pocta, bohatství ani zuřivost nezlomily pouta jeho mlčení, vlny ho ponořily do hlubin, otčina ho tři sta let skrývala v náručí a věk na něm nezanechal žádnou skvrnu. Stále blaženě žil a chránil čest svou i jiných.
- 350 Athenarchus: Vyprávěj nám o nositeli tak vznešeného jména, toužím po tom.
Philologus: V Nepomuku získal život i jméno, byl nazván Janem. Ctnosti se nejprve učil pod Zelenou horou, u cisterciáků,⁴⁸ když zestárl, vlny Vltavy ji završily.
355 Mythosophus: Podobně ty, Philologu, završuješ mé představy.

⁴⁶ Myšleno snad antické divadlo.

⁴⁷ Tj. Praha.

⁴⁸ Narážka na Janovo studium a výchovu v cisterciáckém klášteře pod Zelenou horou. Srov. Balbinus: *Acta Sanctorum*, s. 669.

- 360 Athenarchus: Ale pověz, čím hněv mu přivodil tak krutou smrt? Proč bylo jeho mlčení tak nenáviděné?
- Philologus: Řeknu, co prikazuješ. Věděl, že je správné zachovat posvátné tajemství vyznané věčnému Králi. Proto zpozdilou mysl smrtelného krále rozpálil hněv, který musely utišit vlny.
- 365 Athenarchus: Philologu, myslím, že by ses měl ujmout toho, oč usiluje Thálie, a zasvětit divadlo; pokud si ovšem nemyslíš, že mé divadlo je pro takový jazyk příliš nicotné.
- Philologus: Komu je z nebe dáno, aby chránil pověst, tomu nic není nicotné. Rád přijímám tento úkol.
- Athenarchus: Všichni s radostí očekávají tvou práci, Philologu.
- 370 Fuscus: Vůbec nikde není! Ne! Nikde, nikdy! Musellus tedy Fuscula zase obelstí?⁴⁹ Běda! Přisáhám při Hekatiných rozích,⁵⁰ že vymyslím lest! Kdo má zdravý rozum, překoná úskok, i kdyby byl nemocný.

2. ČÁST

CHORUS

9. SCÉNA

- 375 Fuscus: Jak se mám tajně vkrást do domu? Polyhistor nemá rád, když se někde potuluji. Bezpečným úkrytem pro navrátilce snad bude chlívek. Nešťastný den, kdy jsem se kvůli tobě, nevděčný Muselle, musel tolik toulat.
- Eusebius: Zdržuje se Polyhistor stále ještě v Hagiophylactově domě? Pověz, mám pro něj dobrou zprávu.
- 380 Fuscus: Eusebie, přicházíš v pravou chvíli, málem jsem se nemohl dostat do domu. Rychle, otevřete brány, Eusebius přichází na návštěvu!
- Polyhistor: Tak se konečně vracíš, ničemó?

⁴⁹ Fuscus si zřejmě zoufá, že Musella nemůže nikde najít.

⁵⁰ Lat. *Hecate, es, f.* – bohyně měsíce a kouzel, stavěly se jí sloupy na rozcestích.

- 385 Fusculus: Mýlíš se, pane, vrátil jsem se už dávno a stál jsem
přede dveřmi, bál jsem se rušit tě v práci.
Eusebius: Hagiophylacte, Philologus dostal na mou radu
a na Athenarchův rozkaz za úkol slavnostně otevřít
divadlo. Radost mě pohání, abych ti běžel oznámit
tento úmysl.
- 390 Hagiophylactus: I mé srdce
plníš novou odvahou, Eusebie.
Zbožná lest se nemůže minout cílem.
Eusebius: Zbožnost se nesmí namáhat marně. Sluší se tedy,
abychom Philologovi horlivě přispěli na pomoc.
- 395 Hagiophylactus: Nevím, jestli pro radost budu schopen správného úsudku.
Polyhistor: Drž se mých rad. Spojme své úsilí.
Ať přijde Philologus a pod mým vedením se začne
věnovat posvátnému úkolu.
- Eusebius: Polyhistore, prokazuješ nám
víc laskavé ochoty, než jsem si mohl
přát a doufat.
- Polyhistor: A nebudu otálet. Fuscule,
zavolej do mého domu Philologa!
- Hagiophylactus: Eusebie,
kde se teď zdržuje?
- 400 Eusebius: Šel za Eudoxem, aby načerpal
nové vědomosti o tom mlčení.
- Polyhistor: Rychle,
běž, Fuscule!
- Fusculus: Letím splnit tvé rozkazy.
- 405 Hagiophylactus: Nech nás, prosím, počkat na Philologův příchod zde.
Polyhistor: Nechám a prosím, Eusebie, aby zde z tvých rtů
plynuly zbožné věty, chvály mlčícího jazyka.
Vrať se rychle, Fuscule! Vyříd' Philologovi
mé rozkazy, ať si sem pospíší a ať se do Athenarchova domu
dostaví také Eudoxus a dodá jeho duši
zbožný plamen.
- Fusculus: Jak prikazuješ.

10. SCÉNA

- 410 Fusculus: Tentokrát jsem se díky laskavým bohům do domu dostal.
O něčem si tam ale povídají.

- Philologus: Eudoxe,
pod tvým vedením jsem si získal Athenarchovo srdce.
Pozorně vyslechl můj zbožný úmysl a přikázal mi,
abych jako ochranné znamení pro divadlo ustanovil
Janův posvátný jazyk. Celý plane láskou k tomu,
415 kdo zachoval svaté mlčení.
- Eudoxus: Philologu, mé srdce
se rozplývá láskou, kdykoli slyším velebit slávu
svého milého Jana.
- Philologus: Opět rozpaluješ mé nitro
novou láskou a mé vzdechy
420 znovu rozdmýcháváš. Všechen důvtip,
všechnu výmluvnost, kterou mi přichystala píle,
zasvětím tomu, kdo mlčel. Pojď se mnou,
požádám o pomoc Polyhista.
- Fusculus: Philologu, žádáš si vidět
Polyhista a on sám tě přitom touží uctít
nejedním pozdravem.
- Philologus: Kdo mě to přichází navštívit?
Fusculus: Je tu Eusebius
425 a provází ho Hagiophylactus.
- Philologus: Hned jdu za nimi. Eudoxe,
přidej se ke mně.
- Fusculus: Philologu, Hagiophylactus chce,
aby Eudoxus šel k Athenarchovi
a svatou pochodní rozpálil v srdci nakloněném Janovi
novou lásku.
- Eudoxus: Tyto příkazy rád vykonám
430 a pak tě poučím o Janových činech, Philologu.
- Philologus: Eudoxe,
plodem tvé ochoty bude radost a jásot.
Fusculus, jdi napřed, půjdu za tebou.
- Fusculus: Nemůžu jít napřed. Mám ještě jiné vyřizování.
- Philologus: Počkám tedy chvíli.
- Fusculus: A teď na tebe
435 nastražím léčku, Muselle: zavolám doktora.
- Dvořan: Zkusím
zabušit na dveře, jestli je Thálie doma.
- Mythosophus: Kdo chce vstoupit?

- Dvořan: Na Athenarchův rozkaz žádám,
abych směl mluvit s Múzou.
- Thálie: Athenarchovo jméno
mi tak drahé, jsi zárukou Tháliiny lásky. Pojd'
440 k té, která ho ctí. Co přikazuje?
- Dvořan: Posílá ti pro tvůj úkol
posvatné knihy. Přečti si v nich
o Janově slávě a seznam se se zázrakem, který se stal
mlčenlivému a o němž již ví celý svět.
- Thálie: Mythosophe,
445 tento laskavý pozdrav od Athenarcha je pobídkou
pro tvou píli. Přikazuji, abys své srdce básníka propůjčil
Philologovi, nauč však toho učence správně spojovat
pravdu s těmi smyšlenkami, v nichž je zrnko pravdy.
- Mythosophus: Smyšlenky dávají pravdě uměřenost. Holá pravda
se Pindu nelíbí.
- Thálie: Tak tedy jdi
450 a pilně a horlivě Philologovi pomáhej.
Tyto Tháliiny rozkazy vyříd' Athenarchovi.
- Mythosophus: A dodej, že Mythosophus je ochotně splní.
I Pindos dokáže mluvit o Janově slávě.
- Dvořan: Rozkaz splním, zbývá mi vyřídít Athenarchův vzkaz.
455 Thálie: Pověz nám ho po pravdě.
- Dvořan: Přeje si, abyste ho rychle
navštívili v jeho domě.
- Thálie: Pokud to přikazuje,
oba rychle přijdeme.
- Dvořan: Žijte blaze!
- Thálie: Buď zdráv!

11. SCÉNA

- Thálie: Odkud jdeš, Muselle?
- Musellus: Z Athenarchova domu.
- Mythosophus: Co tě tam zdrželo? Co se tu potuluješ
460 a neplníš rozkazy jako obvykle?
- Musellus: Slyšel jsem,
že Athenarchus nedávno svěřil práci
na otevření divadla Philologovi. Proto jsem ti
sotva mohl věřit, že si někdo žádá mé síly.
- Mythosophus: Hloupý
465 chlapče. Vrať se domů a napiš verše
o neobvyklých zázracích Jana, jemuž daly Čechy
jméno podle Nepomuku. Přečti si tuto knihu.

- Musellus: Dáváš mi milý úkol, když chceš, abych své úsilí věnoval tomuto světcí. Svou slávou je proslulý zde i po celém světě.
- 470 Thálie: Přestaň nás svým důvtipem zdržovat, Athenarchus žádá, abychom se vrátili do jeho domu.
- Musellus: Udělám, co přikazuješ.
- Philologus: Buď opravdová láska dodává skutečná křídla, anebo opravdovou lásku křídla nesou. Srdce je neklidné, dokud nepřijme svého milého se vším všudy.
- 475 Láska k Tobě, Jane, spaluje mou hruď. Ty plameny, které skrývám v srdci, však rty skrýt nemohou. Ústa dychtí poznat Tebe i Tvou krásu, mluvit o Tvých ctnostech, zjevit Tvé zázraky a každá žilka v těle milujícího Ti touží naslouchat. Spěchám tam,
- 480 kam mě volá láska k Tobě. Budte zdraví, vy tři, po nichž jsem toužil.
- Polyhistor: Buď zdrav, ty, jehož jsem si dávno přál hostit ve svém domě.
- Hagiophylactus: Přicházíš právě vhod k práci, Philologu. Otevíráme náruč zbožné lásce. Čechy, proslavené posvátným znamením Janova jazyka; jsou nám cílem lásky i útesem zbožné závisti.
- 485 Philologus: Vznět lásky v mém nitru se mírní a srdce začíná bít klidněji.
- Eusebius: Rychle,
- 490 ať Polyhistor ve své řeči znovu přinese přeslaskou zmínku o milovaném.
- Polyhistor: Philologu, rád vyplním tvé přání a v několika málo verších vyzpívám obsáhlou zvěst o Janovi. Jan, mocný slovy i činy, proslulý učeností, ozdoben svou pověstí

- 495 a posvátným nachem,⁵¹ doktor a svatý kazatel,
se zalíbil Čechám. Zalíbila se jim
jeho důstojnost spojená se svatou ctností,
dokud jej bezbožný císař, popichován dvorem,
zbaběle nepřikázal napojit vodou z Vltavy,
protože smlčel hříchy jeho manželky Johany. A ten hněv
500 neustal ani po smrti. Laskavá voda v řece,
již vyčerpaly nebeské plameny, vrátila slavné
tělo na zem. Avšak krutý císař⁵² ho přikázal
skrýt do jeskyně.⁵³ To drahé tělo tam
leželo nepoctěné, až se nakonec vzduch přidal
505 k ostatním živlům ve společném úkolu a jak se
potuloval sem a tam, u vltavských břehů
vydechl silnou vůni.⁵⁴
- Eusebius: Dovol, Polyhistore,
abych teď v tvém vyprávění pokračoval já.
- Philologus: Jsem uchvácen
Janovou slávou.
- Eusebius: Když ho pak panovník nechal pohřbít, dlouho ležel
510 v chrámu pražského trojměstí⁵⁵ a vysloužil si slávu
jako ochránce svého náhrobku. Nestrpěl, aby se ho
beztrestně dotkl zuřivý Gót,⁵⁶ ani troufalá, hanebná ruka
nevěrná Bohu. Smělá noha zaplatila za kacířství
smrtí toho, kdo pošlapal hrob.⁵⁷ Smělce čekalo pohrdání
515 jako jistá odplata. Tak vzrostla sláva Jana, obávaného
mstitele sebe i jiných, protože začal být považován za
ochránce své cti a žádán jako strážce dobré pověsti.
- Philologus: Přestaň mluvit! Má duše ulétla pryč a miluje příliš,
než aby mi ještě dávala život. Přivolám ji zpět.
520 Už jsem četl i slyšel dost. Nyní mě nechte mluvit,
ať vím, že žiju svou láskou. Láska k Janovi
a bázeň před ním se pak rozšířila k Hercynskému

⁵¹ Narážka na kanovnícký úřad i doktorský titul.

⁵² Slovní hříčka: zatímco voda Janovi prokazuje „laskavost hodnou člověka“ (*humanitas*), císař se projevuje „zuřivostí (krutostí) divokých zvířat“ (*feritas*).

⁵³ Snad odkaz na první místo pohřbu těla Jana Nepomuckého v klášteře cyriaků.

⁵⁴ Narážka na vůni údajně vydávanou Janovým mrtvým tělem, která zabránila utajení místa, kde byl pohřben, a mj. vedla k přenesení světcova těla do katedrály. Srov. Balbinus: *Acta Sanctorum*, s. 672.

⁵⁵ V katedrále sv. Víta v Praze na Hradčanech.

⁵⁶ Gótem může být myšlen dvořan Fridricha Falckého, kalvínský kazatel Abraham Scultetus, kterému je idea „očistění“ katedrály před Vánoci 1619 připisována.

⁵⁷ Odkaz na potrestání ničitelů světcova hrobu v prosinci 1619. Může jít o narážku na smrt švagra A. Sculteta nebo Fridrichova hofmistra. Srov. Balbinus: *Acta Sanctorum*, s. 676. Podrobněji např. Beckovský: *Druhý sloup*, s. 568–570.

- lesu;⁵⁸ hlas lidu, nesoucí se přes alpské vrcholy,
a rakouská zbožnost je dovedly do Říma.⁵⁹
- 525 Tam poté na rozkaz ze svatých míst zkoumali
jeho ostatky a s úžasem poznali nový zázrak,
který přineslo mlčení. Jazyk, jenž uměl
bezúhonně mluvit i mlčet, vydala římská půda
bez úhony.
- Polyhistor: Philologu, s tvým svolením
- 530 něco málo přidám. Ten jazyk měl znovu ožít
pro sebe a své kdysi drahé Čechy právě za krále Karla,⁶⁰
protože za krále Karla⁶¹ kdysi poprvé žily zbožně.
Právě nyní, za vlády takto pevného a silného
císaře měla promluvit a pozvednout se jeho sláva,
535 která se na příkaz zbabělce utopila a zmlkla.
- Hagiophylactus: A neříkáš všechno,
Philologu. Svým zápallem si Jan
především získal důvěru těch, kdo pochybovali.
- Philologus: Má duše již nemůže snést touhu.
- 540 Ach, kéž duše zemdlí vytržením lásky
a ošálí mě zbožnými obrazy. Dovol mi
si tady někde lehnout. Ať spánek osvěží
láskou zmožené údy.
- Polyhistor: Kéž spánek zmírní
žár tvé lásky.
- Vyobrazení*
- 545 Polyhistor: My nyní můžeme skládat verše o slávě
mlčenlivého Jana.
- Eusebius: Poslyš plod mého básnického vytržení, Polyhistore!
- 550 Ani skála skrytá v dravém víru
a zmáčená tisícem proudů
nespočívá tak pevně
v hukotu nesmrtelného Neptuna;
Ani dub, který roste na alpském vrcholku
a zarývá své věčné kořeny do neznámého úkrytu,
tak zarytě nevzdoruje
555 severnímu a jižnímu větru,
jako snáší nepřemožitelná naděje, upevněná

⁵⁸ Lat. *Hercynia, ae, f.* – Hercynský les, zde geograficky obecně „po celé Germánii“.

⁵⁹ Užití pojmu *pietas austriaca* jasně odkazuje k horlivému katolictví vládnoucího rodu monarchie a iniciativě Habsburků, zejména Karla VI., v beatifikačním a kanonizačním procesu.

⁶⁰ Karel VI.

⁶¹ Karel IV.

Janovým mlčením, přívál králový zuřivosti
a staví hráz proti hněvu
i hanebnému mučení věrného.

2. vyobrazení

- 560 Philologus: Králův hanebný zločin, odporná ničemnost!
Strpí hvězdy, aby to zůstalo bez pomsty?
Eusebius: Co znamená ten Philologův křik?
Polyhistor: Zbožný
sen šálí jeho duši. Poslyš tyto mé
verše:
- 565 Ať lýdský Paktólos⁶² vzdouvá své zlaté vlny
a přináší do Hermu⁶³ rudozlaté potěšení
krále Mida; Ganga ať indickým králům
rodí ze své pěny hromady drahokamů,
ať břehy akvitánských vod⁶⁴ roní jantar,
570 ať se bělá perla v krajích plných ryb,
ať korály barví svým rudým nachem moře
do purpurova, Vltava je předčí
svatým znamením Janova jazyka.
Bohatší náklad nikdy netížil
575 žádnou loď ani řeku.

3. vyobrazení

- Philologus: Jaká sláva to zasáhla mé oči i duši?
Polyhistor: Nech
Philologa, ať si dopřeje spánek. Pojďme pryč.

12. SCÉNA

- Philologus: Ó Philologu, jak milé napomenutí jsi spatřil!
Ty slabochu! Ó líný Philologu, bídný služebníku!
580 Proč nikdy řádně nepřemítáš o takových znameních
svatého jazyka? Je to ozdoba našeho pokolení
a šťastné znamení pro Čechy, velký dar z nebe,
neboť byl dán následujícím pokolením. Byl
darován Čechám jako svědek svatého mlčení.
585 Dám se rychle do práce. Všechn dŮvtip, který
mi pîle poskytne, všechna výmluvnost ať je
obětována mlčenlivému. Jdu za Athenarchem pro rozkazy.

⁶² Lat. *Pactolus*, *i*, *m.* – zlatonosná řeka v Lýdii, v níž údajně král Midás smyl z rukou svou schopnost měnit vše ve zlato.

⁶³ Lat. *Hermus*, *i*, *m.* – zlatonosná řeka v Lýdii, přítok Paktólu.

⁶⁴ Lat. *Ivonum*, *i*, *m.* tj. *Evaunum* (*Ivaunum*, *Ivaonum*) – antické město doložené u Tacita, dnes lázeňské město *Evaux-les-Bains* (*Creuse*) v Akvitánii.

- 590 Athenarchus: V mém divadle tedy dobrá pověst stojí
pod ochranou jazyka? Myslíš, Eudoxe,
že pod Janovým jménem zůstane tato budova
navěky bez poskvrny?
- Eudoxus: Nemyslím, věřím. Za urážku jeho jména
je jistý trest, za úctu naopak jistá odměna.
Žádný dar od služebníka nepředčí ten, který dalo
české zemi nebe, totiž klíčníka pověsti.
- 595 Nikdo, kdo přistoupí k jeho hrobu s prosbou, neodejde,
aniž by získal zpátky svou čest.
- Athenarchus: Svou výmluvností⁶⁵ podněcuješ mého ducha,
Eudoxe. Athenarchus touží po trvalé slávě
pro své jméno i pro své dílo, obojí si zaslouží,
aby se mu dostalo věčné ochrany.⁶⁶
- 600 Pojď se mnou do Philologova domu. Pobídnu ho tam
k horlivé práci.
- Eudoxus: Jdu za tebou.
- Thálie: Ten, koho hledáme,
přichází právě vhod.
- Athenarchus: Chtěli jsme navštívit
tvůj dům, Philologu, a pobídnout tě, abys plnil
nedávno vydané rozkazy.
- 605 Philologus: Ten, koho žene láska, nepotřebuje
pobízení.
- Eudoxus: Jaká láska tě trápí, že se tváříš tak smutně?
- Philologus: Ne láska, ale stud mi proti mé vůli působí vrásky.⁶⁷
- Athenarchus: Jaký?
- Philologus: Ach, stydím se, že jsem dovolil takové zdržení
ve svých povinnostech vůči posvěcenému jazyku,
jemuž poslal dary Indus i Ganga, k němuž se modlil
610 Nil i Niger, který zná každá krajina
pod sluncem; vůči mlčícímu jazyku, jež opěvuje
každý jazyk na světě, jazyku, který se zastrašováním nedal
odvrátit od pravdy [...]. Jestliže ho nemiluje,
chválí obhájce pověsti ze strachu. Proto stoupá
615 z oltáře hojný dým, proto se stále konají oběti.
Kovové tabulky, zavěšené v dlouhé řadě,⁶⁸ dosvědčují

⁶⁵ Lat. *Suada*, *ae, f.* – bohyně výmluvnosti, zde obecně „výmluvnost, řečnické umění“.

⁶⁶ Lat. *palladium* – obecně ochranný štít (blíže viz synopse).

⁶⁷ Lat. *capero*, *are* – vraštit, krčit (čelo).

⁶⁸ Na mříže kolem hrobu sv. Jana Nepomuckého v katedrále zavěšovali uzdravení lidé jako výraz díky tzv. *ex vota*, která měla často podobu plechových destiček (někdy stříbrných) s vytlačeným reliéfem uzdravené části těla nebo s vyrytým nápisem.

- 620 jeho zázraky, hlásají jeho dobré skutky, žádají o pomoc,
která k prosebníkům hojně plynula po tři staletí
a již čtvrté století překypuje. Láska mi brání mluvit dál,
obdiv už víc nezmůže.
- Athenarchus: Philologu, jsme tu, abychom
zmírnili tvou lásku a starosti.
- Philologus: Útěchu mi poskytněš, pokud mě svým rozkazem
povoláš k práci, při níž mi nebude chybět Feidiovo⁶⁹ dláto
ani malířský štětec. Tyto nástroje svým uměním zobrazí
625 slavné skutky jazyka, které mi v posvátném vytržení
předložil sen.
- Athenarchus: Mythosophe,
vystup na Pindos a na můj rozkaz oba⁷⁰ povolej k práci,
kterou jim nařizují.
- Mythosophus: Už letím plnit rozkazy.
- Philologus: Rty
nemohou vyjádřit zásluhy mlčenlivého Jana.
630 Je-li libo, pojďte do Philologova domu,
s Athenarchovým svolením vám vypovím víc
o slavných činech mučedníka.

13. SCÉNA

- 635 Mythosophus: Mythosophe, jak dlouho ještě budeš obluzovat
svého ducha planými modlami bůžků? Tvůj duch
se stydí, že se zabýval preludem pravdy
a tak dlouho bláznil v omylu. Teď se mi líbí
Polyhistorova čistá pravda bez přetvářky. Znovu s ním
chci soupeřit v úsilí. Vůdcem mi bude jazyk
mlčícího, přední ozdoba Pindu.
- 640 Hagiophylactus: Mythosophe! Co tě tak rozpaluje?
Mythosophus: Pochodeň ve mně rozpaluje
láska k Janovi. Múza teď pod Pindem
uctívá pravdivé obrazy, zalíbilo se jí, že se posvátná
pověst skončila harpokratovským mlčením.
- Hagiophylactus: Kdo ti vštípil tak
spásné myšlenky, Mythosophe?
- 645 Mythosophus: Poučil mě Philologus, který celý plane pro slávu
svého Jana.

⁶⁹ Lat. *Phidias, ae, m.* – Feidiás, slavný řecký sochař. Jeho jméno bylo používáno také obecně ve významu „sochař“ nebo jako mluvící jméno pro postavy sochařů.

⁷⁰ Athenarchus má zřejmě na mysli sochaře Feidia a malíře Parrhasia.

- Hagiophylactus: Radost z tvé řeči
hladí mé smysly. Planu stejnou horlivostí
a mou hlavní starostí vždy bude uctívat Janův
mučednický purpur a oslavovat slávu
650 jeho živého jazyka. Kde se ti však poštěstilo
setkat se s Philologem? Zmizel
z Polyhistorova domu a já teď tohoto uprchlíka stíhám,
abych mu donesl několik předloh obrazů, které mají být
umístěny v novém divadle.
- Mythosophus: Hagiophylacte! Je-li to možné,
655 ukaž mi je. Philologus ve svém domě hostí
Athenarcha.
- Hagiophylactus: Tam také
spěchám.
- Mythosophus: To, co neseš, přijde vhod, ale ukaž mi to.
Na Philologovu prosbu zrovna běžím pro Parrhasia⁷¹
a jeho ruce a Feidia s jeho dlátem.
- Hagiophylactus: Rychle si je prohlédni.
- 660 Mythosophus: Proč je tu tolik obrazů mostů?
Hagiophylactus: Ukazují způsob
jeho smrti i oslavy. Když ho pohltily
vlny Vltavy, vynořil se na mostních obloucích
všech evropských řek! Ausonské a keltské kraje
snad neomývá, Hercynský les nezavlažuje,
665 iberskou zemí neprotéká žádná řeka, která by neproslula
obrazem mlčícího na svém mostě.⁷²
- Mythosophus: Vyprávíš podivuhodné věci. Dovol, ať si je má oddanost
může dobře zapamatovat.
- Hagiophylactus: Pospěš si.
- Zpěv**
- Mythosophus: Vzdávám ti díky,
Hagiophylacte. Jdi do Philologova domu.
670 Brzy tě tam budu následovat v doprovodu umělců.
- Hagiophylactus: Dělej, co potěší
mou duši a zvětší slávu svatého
v novém divadle.

⁷¹ Lat. *Parrhasius*, *ii*, *m.* – slavný řecký malíř. Zde používáno jako mluvící jméno pro malíře.

⁷² Jednotlivé oblasti, jimiž protékají řeky, mohou zastupovat evropské státní či teritoriální celky (Itálii, Francii, Říši, tj. německé oblasti, a Španělsko), které znala už antická geografie a ve svém správním členění je dodržovalo i Továřstvo.

14. SCÉNA

- Fusculus: Přichází lékař. Chci tu hru zpovzdálí
pozorovat. Muselle, teď poznáš, co to znamená
675 podvádět Fuscula!
- Musellus: Kdo to dotěrně tluč
na dveře?
- Lékař: Vzdej úctu lékaři.
- Musellus: Zatím ho není
potřeba.
- Lékař: Otevři, letím sem, protože mě zavolali.
Musellus je prý v nebezpečí, zachvátila ho
náhlá horečka.
- Musellus: Jaký Kerberos
680 tě sem přivolal? Všichni v domě jsou zdraví.
Já jsem Musellus.
- Lékař: A právě proto, že tvrdíš,
že jsi zdravý, jsi nemocný. Teď nastává první krize,
jak naznačují klinické a patofyziologické symptomy.⁷³
- Musellus: Blázníš?
- Lékař: Tak si to většinou nemocný myslí,
685 domnívá se, že doktor blázní, což je špatné znamení.
- Musellus: Nahmatej mi tedy puls. Je to šarlatán.⁷⁴
- Lékař: Puls
je špatný, nepravidelný,⁷⁵ hned se sotva nejistě
chvěje, hned zas poskakuje jako kůzle.⁷⁶
- Musellus: U Jova, nic mi není, prosím.
- Lékař: Muselle, věř mi, krev se ti rozehrála
690 a zaplavila hrud'. Z toho plyne,
Muselle, že je prospěšné ti terapeuticky otevřít žílu.
- Musellus: Co to štekáš za řecká slova?
- Lékař: Blouzní. Přijmi
mou důvtipnou radu a dopřej si koupel v rose.
- Musellus: Ouvej, ta koupel je horká!⁷⁷
- Lékař: Nevadí,
695 bude žhavá, horoucí, vroucí a jiskřivá.
- Musellus: Musellus je tedy nemocný?

⁷³ Lat. *signa dilotica et pathognomica* – zevní příznaky nemoci.

⁷⁴ Zřejmě poznámka stranou.

⁷⁵ Lat. *pulsus vermiculans* – slabý, nepravidelný puls, který ohlašuje blížící se smrt.

⁷⁶ Lat. *pulsus caprizans* – skákavý puls.

⁷⁷ Významově nejasné místo.

- Lékař: Ano, budeš žít
sotva den. Poslouchej lékaře a střež se studia,
brzy se ti dostane léku.
- 700 Musellus: S radostí. Tuhle léčku na mě nalíčil Fuscus,
mně však vyhovuje. Teď zanechám studia, což je,
podle doktorova dobrozdání, zdravé. Položím
hlavu na polštář.
- Fuscus: Lest vyšla
podle předpokladu. Muselle, poležíš si jen krátce.
- 705 Mythosophus: Pospěšte si,⁷⁸ kdo miluje, nesnese dlouho nenaplněnou
touhu, aniž by ztratil rozum. Philologus touží
po obrazech ze svého snu.
- Philologus: Mou duši ovládá rozmrzelost,
Athenarchu. Mythosophus stále nepřichází.
Jdu napřed vstříc své lásce a tak obelstím
čekání.
- 710 Parrhasios:⁷⁹ Philologu, podle dohody tě máme následovat,
kamkoli tě volá láska k Janovi a jeho sláva.
- Feidiás: Hle, my, mistři umění, ti budeme ochotně pomáhat
při práci.
- Philologus: Hagiophylacte, tvé obrazy
se neliší od těch, co jsem viděl ve snu. Souhlasím s tím,
ať slouží umělcům jako předloha.
- Hagiophylactus: Jak si přeješ.
- 715 Philologus: Vezmi si toto, Parrhasie,
a svým uměním rychle stvoř něco podobného;
a stejně tak ty, zručný Feidie, chop se svého dláta.
Dám vám další rozkazy podle toho, co nedávno pro mé oči
vytvořil spánek.
- Parrhasios: Dovol otázku: kdy mají být
tvé rozkazy vyplněny?
- 720 Philologus: Neotálejte.
Chci, aby tyto Janovy pomníky
získalo nové divadlo.
- Feidiás: Lhůta je příliš krátká,
než abychom to mohli stihnout všechno. Svěť
našemu umění to, co si nutnost nejvíc žádá.

⁷⁸ Oslovení zřejmě patří Feidiiovi a Parrhasiovi, kteří jdou s Mythosophem za Philologem.

⁷⁹ Parrhasios nebo Feidiás.

- Athenarchus: Philologu,
725 poslyš, co o tom soudím. Dost zřejmým důkazem toho, komu je nové divadlo zasvěceno, bude svatý obraz, který tam zavěsíme.
- Philologus: Máš pravdu, když s mým přáním nesouhlasíš.
730 Proto odložím svůj úmysl rozvěsit na stěny svatou výzdobu. Ať tato zeď jednou v barvách vypráví o novém divadle, zasvěceném na Athenarchovo přání jazyku. Nyní, protože se nám nedostává času, stvořte svým uměním jen obraz svatého jazyka. Ostatní nechám na později.
- Parrhasios: Tvé rozkazy
hbitě poslechneme.
- Athenarchus: Příkazuj cokoli,
735 v čem ti může Athenarchus přispět službou.
- Thálie: A Thálie, je-li libo, zajistí poslušnost obyvatel posvátného pohoří Pindu.
- Hagiophylactus: O mé poslušnosti
nemůžeš pochybovat.
- Philologus: Rád se dám znovu do bádání.
Jste-li ochotní mi nabídnout laskavou pomoc,
jako byste mi ji už poskytli.
- Athenarchus: Mým souhlasem si buď
740 jist.
- Philologus: Po něm toužím.
- Athenarchus: Solóne,⁸⁰ zavolej rychle Eusebia do mého domu.
- Dvořan: Hbitě to vyřídím
a on poslechně tvůj příkaz.
- Philologus: Jdu rychle za Polyhistorem
požádat ho, aby mi hned pomohl v mé práci.
- Parrhasios: Budu potřebovat olej, barvy, štětec, nějakou
745 starou paruku⁸¹ a oblečení. Počkej, k tomu ještě fajfku a tabák!
- Feidiás: Ty mi přines
dláto, sekery a širočiny.
- Parrhasios: Tak, tak, rychle, rychle!

⁸⁰ Zřejmě jméno jednoho z dvořanů. Snad hra se jménem athénskému zákonodárce Solónu.

⁸¹ Na ochranu proti stékajícím barvám.

3. ČÁST

CHORUS

15. SCÉNA

- Pomocník:⁸² Pospěšte si, práce a čas na nás tlačí.
- 750 Dvořan: Rychle sem, Palladino družino v kothurnech
a vojenských pláštích. Athenarchus je zpět a stanovil pro
slavnostní otevření svého divadla konečné datum
a způsob, jak proběhne.
- Thálie: Mythosophe! Athenarchus mi přikázal jít
hned za ním. Zdržuješ mě.
- 755 Mythosophus: Vyslyš mě, chci se s tebou poradit. I když o sobě pochybuji,
soupeřím se zbožnou snahou Philologa a snažím se
s nemenší pílí ctít nezměrné znamení
svatého jazyka.
- Thálie: Chválím tvé horlivé úsilí
a schvaluji tvůj úmysl. Avšak co na Pindu může být
podle tebe tomuto jazyku zasvěceno?
- 760 Mythosophus: Nebudou-li ti mé rady
proti mysli, poslyš, co ti Mythosophus pravdivě řekne.
Sochy, vztyčené ke své slávě, napočítá světec na mnoha
místech, kde teče voda. Proč bych nesměl
horlivě přiložit ruku k dílu a vyznamenat
765 Janovým svatým obrazem mně drahou studánku
kastalského pramene?
- Thálie: Mythosophe, vysloužíš si ode mě
jako dar další vavříin, dokážeš-li
náležitým způsobem dostat tomuto prozíravému úmyslu.
- Mythosophus: Kdo však poskytne prostředky a svůj um?
- 770 Thálie: Nedělej si starosti,
Polykleitos ti poskytne své umění, Athenarchus peníze.
Velkodušný mnoho dává a mnohého se odvažuje.
Nic, co si žádá čest, nemůže být pro tento den příliš.
- Mythosophus: Thálie, s radostí se budu držet tvých rad.
- Thálie: A já pak tvé činy pochválím.

16. SCÉNA

- 775 Athenarchus: Svatá láska sílí časem a touhou,
Eusebie, a nesnese se s nečinným otálením.

⁸² Lat. *pictoris puer* – malířův pomocník.

- Je neklidná, dokud nepředá darem, co jí
srdce káže. Z tvého popudu miluji Jana
a má láska se nemůže dočkat, aby mu vydala
bohaté dary.
- 780 Eusebius: Říká se, že kdo rychle dává,
dvakrát dává, a větší je prý dar udělený
veřejně. Hodnota daru roste s jeho slávou.
- Athenarchus: Eusebie, mluvíš mi z duše. Hořím touhou
dostát svým slibům, toužím svou lásku
projevit veřejně. Jaký den ti připadá vhodný,
785 abychom ho vybrali pro slavnost?
- Eusebius: Ať je to den co nejbližší tomu,
na nějž připadá světcův svátek.
Den jeho památky nedlouho předtím souzní s tvou láskou
a pobídne i ostatní.
- 790 Dvořan: Eusebie, záměry, které klíčí
v tvém duchu, jsou mi velmi blízké,
ty moje jsou podobné.
- Athenarchus: Souhlasí s nimi všichni?
Všichni: Souhlasí.
- Athenarchus: Eusebie, oznam tedy všem,
který den byl určen pro oslavu světce.
- Eusebius: Přicházíš
právě vhod pro náš úkol. Který den je podle tebe
vhodný pro slavnostní otevření divadla?
- 795 Thálie: Otevření
není vhodné oddalovat, ať je to ten nejbližší,
kdy může své dílo dokončit i Philologus.
- Athenarchus: Byl by vhodný den světcova svátku nebo ten následující?
- Thálie: Ano.
- Eusebius: Sdělím tedy Philologovi den, kdy má být s prací hotov.
- 800 Athenarchus: A přidej zbožná povzbuzení. Oznam Thálii, jestli práce
již směřují k cíli. Pro své rozkazy měj k ruce
družinu pomocníků.
- Eusebius: Ti budou pod mým vedením
plnit tvé pokyny.
- Athenarchus: Ty, Múzo, podle svého
uvážení prozíravě rozděl zbylé úkoly.
- Thálie: Jak prikazuješ.
- 805 Poslové, rozneste zprávu, že Athenarchus
určil pro slavnostní otevření divadla čtvrtý den

- 810 po světcově svátku. Ať sem rychle
přijdou všichni z Pindu, kdo prokazují zbožnou
úctu znovu ožvlému znamení svatě mlčícího.
A já oznámím datum Philologovi.
Posel 1: Já, Nigellus,
Polyhistorovi.
Posel 2: Já, Balbulus, Hagiophylactovi.
Posel 3: Já, Forellus, půjdu za Mythosophem.
Posel 4: A já,
Flavellus, za Eudoxem.

17. SCÉNA

- 815 Fuscus: Co je to tu za shluk?
Eudoxus: Fuscule, vyběhni ven
a zjisti, co znamená to náhlé sročení.
Fuscus: Hned. Hoří!
Eudoxus: A kde?
Zeptej se.
Fuscus: Pověz, prosím, stravuje
sousední dům oheň?
Posel 1: Blouzníš, pobudo?
Fuscus: Co je to
tedy za huk?
Posel 2: To hlučí
skupina hbitých poslů.
Fuscus: Zbytečné běhání.
Posel: Spěcháme vyřídit
Athenarchovy rozkazy.
820 Fuscus: Ano? Jdete i k Polyhistorovi?
Posel: Jak říkáš.
Fuscus: Tak tedy zadrž. Eudoxus pobývá
spolu s Philologem pod Polyhistorovou střechou.
Tak ušetříš čas.
Posel: Poslechnu tvou radu.
Fuscus: Posel přináší Athenarchovy příkazy.
Polyhistor: Pojď dál
a rychle nám rozkazy předej.

- Posel: Athenarchus
 825 pro slavnostní otevření divadla stanovil
 čtvrtý den po světcově svátku. Žádá, ať se
 v ten den rychle shromáždí všichni z Pindu,
 kdo prokazují zbožnou úctu znovu ožvlému znamení
 svatě mlčícího.
- Polyhistor: Důstojnost toho, kdo vydal rozkazy, i úcta k němu
 830 nás vede k tomu, abychom je rychle vyplnili. Tak káže
 i láska k svatému Janovi. Všichni se pro něj namáhají
 svým důvtipem a zbožným úsilím. I zde vyříd' zprávu.
- Fusculus: Teď už můžu jít za Musellem. Budu žertem předstírat,
 že hoří.⁸³
- Philologus: Nyní bude dobré popohnat
 835 Feidiovy rázné sekery a Parrhasiův štětec.
 Krátká lhůta zvětšuje mou touhu a vzbuzuje obavy.
- Eudoxus: Philologu, ty usilovně bádej ve dne v noci.
 Já a Polyhistor se postaráme o to,
 jak povzbudit Feidiovo dláto.
- Pomocník: Nesu vám uctivé
 840 pozdravení od Feidia.
- Philologus: Práce jsou v plném proudu?
 Pomocník: Štětce,
 sekery i hrdla úplně vyschly,
 ze všech stříká pot.
- Philologus: Rozumím tvému vtipu.
 Chceš šťávu vylisovanou z hroznů.
- Pomocník: Předešel jsi mou prosbu.
- Philologus: Odneseš si, po čem toužíš. Polyhistor vydá pokyny.
 845 Feidiás ať dbá na krásu díla a Parrhasios
 ať nešetří zlatem. Tak si to zaslouží za svou
 ušlechtilou povahu Athenarchus, který vždy přeje Pindu.
 A krásné divadlo si také zaslouží odpovídající výzdobu.
- Polyhistor: Philologu, půjdeme s ním,⁸⁴ chceme malíře
 850 podnítit k další práci.
- Philologus: Naléhejte vytrvale.
- Polyhistor: Vezmi si
 papír a zaznamenej přiděl falernského.

⁸³ To bylo zřejmě obsahem chybějících replik na začátku 18. scény.

⁸⁴ Tj. s malířským pomocníkem.

- Eudoxus: Co je to pod Pindem za hluk? Někdo hraje na píšťalu?
 Pomocník: Parrhasios improvizuje melodie na píšťalu
 a tak se zabavuje během přestávky v práci.
- 855 Polyhistor: Proto mu vuschlo v krku.
 Eudoxus: Zní to dobře,
 rád půjdu dovnitř.
 Polyhistor: Otevři dveře,
 Polyhistor a Eudoxus jsou tady.
- Parrhasios: Odpusťte
 malé zdržení, jsem vám k službám.
 Eudoxus: Žádám, abyste se celou duší plně věnovali práci.
 Parrhasios: Jen kdyby nám réva
 860 bez přestání ronila kapky šťávy.
 Polyhistor:⁸⁵ Víno bude, jen vytrvejte ve svém úsilí
 a splňte Athenarchova zbožná přání. Jsme tu,
 abychom vám pomohli a podpořili vás.
- Parrhasios: Oba se snažíme
 se stejným zaujetím. Podívej, všechno je v pohotovosti.
- 865 Pomocník: Již je hotový
 základ a povrchová úprava, avšak nemáme
 stříbro a zlato.
 Parrhasios: U Diových vousů prosím,
 zadržte marnotratnou ruku. Nedal jsem vám
 snad nedávno čtyři libry kovu? Zmiz,⁸⁶
 ty šibeničníku.
- 870 Polyhistor: Přináším oběma
 nové rozkazy.
 Parrhasios: Prikazuj.
 Polyhistor: Den slavnostního
 otevření divadla se přiblížil, je třeba
 napnout všechny síly.
- Parrhasios: Proč pochybuješ a naléháš? Za pár
 dní bude dílo hotovo. Nechceme práci zdržovat,
 rádi bychom ji brzy dokončili.
- Eudoxus: Slova jsou slibná, ukaž však
 875 činy.
 Parrhasios: Pojďte dál.

⁸⁵ Eudoxus nebo Polyhistor.

⁸⁶ Lat. *Abi in Utopiam*. *Utopia*, *ae, f.* – z řec. *útopos*, neexistující ostrov z díla T. Mora; *abire in Utopiam*, *vade-re in Utopiam* používáno ve smyslu „jít“ či „poslat někoho či něco do nenávratna“, popř. „zcela se ztratit, zmizet“.

18. SCÉNA

- Pomocník: Běda, nádoba s fermeží se rozbila!
Prchám, pokud nechci, aby má záda...
- Fusculus: Poběž, rychle!
- 880 Musellus: Nemůžu. Fuscule, nech těch žertů,
jsem celý nemocný, mám velké bolesti.
- Fusculus: Co máš s nohou?
- Musellus: Dostal jsem do ní
ničemouchotě,⁸⁷ usychá mi.
- Fusculus: Proč tak těžce vzdycháš?
- Musellus: Do srdce se mi dala silná podagra, takže se třese
jako zajíc před psem.
- 885 Fusculus: Ale tvář máš
jako měsíc, a navíc červenou.
- Musellus: Otekla mi, to jsou jisté a jasné
příznaky nadýmání. Kdo by mě ho mohl zbavit?
- Fusculus: A kde jsi přišel k tolika nemocem?
- Musellus: Od té doby, co překročil
tenhle práh doktor, nastěhovala se sem
celá lékárna a nemoci všeho druhu. Ach, již musím
890 bídně zemřít!
- Fusculus: Proč?
- Musellus: Protože mi doktor
řekl: „Je to zlé, moc zlé, dnes je kritický den.“
- Fusculus: Ukaž mi
tepnu. Dobře. Začni doufat, prosím. Jediný
den by ti byl zachránil zdraví,
kdyby ses radši netoulal venku.
- 895 Musellus: Fuscule,
mýlíš se. Chtěl jsem se jen trochu projít.
- Fusculus: Příliš
prudký pohyb škodí, vyvolává nemoci,
přiměřený ale posiluje. Slituji se nad tebou. Přechti
si tenhle recept.
- Musellus: Kéž by mě uzdravil. Léky,
které obsahuje, jsou dobré.
- Fusculus: To vím. Kdo je připraví?
- 900 Musellus: Dá mi je lékárník⁸⁸ z Pindu.

⁸⁷ Lat. *nebulophtisis* – název fiktivní nemoci, složený ze slov *nebulo*, *onis*, *m.* – větroplach, ničema a *phthisis*, *is*, *f.* – souchotiny, úbytě.

⁸⁸ Lat. *aromatarius*, *ii*, *m.* – kořenář, bylinkář, lékárník.

- Fusculus: Dá.
Kdyby řekl, že se na tu nemoc umírá, co [...]
- Musellus: Řekni, že nechci umřít, Fuscule.
- Fusculus: Tak tedy půjdu.
- Musellus: Vrať se
rychle.
- Fusculus: Ano, přinesu jen tři pilulky
a budeš zcela zdrav.
- Mythosophus: Kam jdeš?
- Fusculus: Z tvého
905 domu, viděl jsem Musella a teď spěchám domů.
- Mythosophus: Pracuje Musellus horlivě?
- Fusculus: Stůně na nohy
a na hlavu.
- Mythosophus: Ten žrout zapomněl veršovat.⁸⁹ Namaže si
hlavu a nohy tinkturou z břízy. Sbohem,
volají mě povinnosti.
- Hagiophylactus: Mythosophe,
910 kam tolik pospícháš?
- Mythosophus: Kam spěcháš ty?
- Hagiophylactus: Jdu teď
k Athenarchovi domů, tak zněly
rozkazy.
- Mythosophus: Nyní je možné se radit jen s několika málo přáteli,
kteří budou mlčet.
- Hagiophylactus: Souhlasím
915 s tvým názorem. Ze zkušenosti však sám poznáš,
že mé rty mlčet umí.
- Mythosophus: Já nyní spěchám
rychle zadat úkol Musellovi a pak se vrátím
k Polykleitovi.⁹⁰
- Hagiophylactus: Co tam, Mythosophe?
- Mythosophus: Polykleitos připravuje
svatý obraz Jana, novou budoucí chloubu
helikónského pramene. Ty sám jsi mě o tom nedávno
920 vlastními slovy poučil a upozornil mě na to, Hagiophylacte.
- Hagiophylactus: Vítězíš nad Philologem, jsi důvtipný. Také moje srdce
naplňuješ radostí. Avšak který den to bude hotové?

⁸⁹ Lat. *scando, ere* – zde snad použito jako slovní hříčka s původním významem „stoupat nahoru“ a méně obvyklým „skandovat, odříkávat verše“. Možná je také souvislost s Musellovou nemocí, která se týká hlavy a nohou (lat. *pes, pedis, m.* přitom znamená nejen „noha“, ale také „metrická stopa“).

⁹⁰ Lat. *Polycleetus, i, m.* – Polykleitos, slavný řecký sochař, zde používáno jako mluvící jméno pro sochaře.

- 925 Mythosophus: Přijdu na slavnostní otevření, abych díky této
zbožné lsti doplnil Philologovy nápady
o nové potěšení. To, co jsem ti řekl,
ber jako tajemství.
- Hagiophylactus: Slibuji, že o tvých zbožných úkladech
pomlčím. Pokračuj v tom, k čemu tvou duši
i tvůj důvtip pohání svatá horlivost lásky k Janovi.

19. SCÉNA

- 930 Fuscus: Musellus se teď už brzo uzdraví. Lékárník
mu dal vydatný protijed. Je sublimovaný,
zředěný, kondenzovaný, žíhaný,⁹¹ extrahovaný,
rozpuštěný, zahuštěný, fermentovaný a zpevněný,
ta nejpevnější pohyblivá věc,
která je v lékárnách⁹² k dostání.⁹³
- Musellus: Ach, mám duši
935 na jazyku, tou holí mi ji vyrazíš.
- Fuscus: Běda, s jeho zdravím
je to zlé. Nestřpím, abych tu byl jen tak pro nic za nic.
Muselle! Chceš snad mít místo kůže buben?
- Polyhistor: Fuscule! Co znamená ten nezvyklý rámus?
Fuscus: Jestli to chceš vědět, je to smích.
- 940 Polyhistor: Mlč a vrať se
domů.
- Philologus: Už jsi zde, Polyhistore? Tisíckrát jsem
po tobě toužil! Eusebius znovu oznamuje
den slavnostního otevření. Pokračuj práce,
jak mají?
- Polyhistor: Plnění všech rozkazů běží
945 podle přání. Nyní nastává den, po němž jsme dlouho
toužili. Umění a rychlost spolu soupeří v díle.
- Philologus: Povzbuzuješ Philologa na duchu.
Dlouho odkládaná naděje již vzbuzovala obavy.
- Polyhistor:⁹⁴ Philologu, zbývá, abys dal pokyn k provedení
dalších příkazů.
- Philologus: Ať každý přinese do divadla to,
co svým skvělým uměním vytvořil. Já půjdu domů,

⁹¹ Slovní hříčka se slovy *reverberatio*, *onis*, *f.* – chemický proces žíhání, a *verbero*, *are* – mrskat.

⁹² Lat. *myropolium*, *ii*, *n.* – lékárna, bylinkářství, parfumerie.

⁹³ Popisovaným „lékem“ je zřejmě hůl, kterou Fuscus Musella bije.

⁹⁴ Polyhistor nebo Eusebius.

- 950 práce mě zmohla. Udělím v té záležitosti poslední rady.
Jsem spokojen s vaší zručností, která je hbitá,
i s vaší zručnou hbitostí. To vyřiď Athenarchovi.
Vy teď pojdte se mnou.
Eusebius: Přinesu Thálii
tu potěšující zprávu, Philologu. Tvá píle se jí
955 bude líbit.

20. SCÉNA

- Musellus: Nemyslel jsem si, že na svou nemoc tak rychle získám lék
a že tím lékem je výprask. Takový pohyb vyčistí
všechnu krev. Kolikrát jsem jen musel
skákat kolem stolu, hned sem,
960 hned na něj a pod něj, abych se vyhnul bejkovci
nebo ruce.
Mythosophus: Muselle!
Musellus: Už zase mě volá.
Mythosophus: Muselle!
Musellus: Ať si volá, ať mu hýbu žlučí,
on mně s ní taky často hýbe.
Mythosophus: Muselle, pospěš!
Slyšíš?
Musellus: Co? Neslyšel jsem, celou svou duší
965 jsem se zabýval hvězdou,⁹⁵ jak jsi přikázal.
Mythosophus: Rychle sem
zavolej Polykleita.
Musellus: Už spěchám. Mythosophe, právě
přichází.
Mythosophus: Ať vstoupí. Buď zdrav! Jestlipak jsi hotov s úkolem,
který jsem svěřil tvému umění?
Polykleitos: Chybí pouze dokončení.
Dodělám to, jestliže mi ke sjednané odměně přidáš
970 něco navíc.
Mythosophus: Polykleite, proč žádáš další odměnu?
Polykleitos: Tento úkol přesahoval mé umění, byl těžší,
než bych si byl kdy představil.
Mythosophus: Odměna se vyměřuje podle umění, ne podle úkolu.

⁹⁵ Zřejmě míněna báseň ve tvaru hvězdy nebo o hvězdě, viz v. 982. Též narážka na hvězdy, které jsou atributem Jana Nepomuckého.

- 975 Polykleitos: Tento úkol je vzácný právě tím, že připadl
mému umění. Jestli nechceš, abych od něj odstoupil,⁹⁶
rychle přijmi mé přání.
- Mythosophus: Odneseš si, cokoli žádáš,
jen rychle pokračuj ve svém díle. Přední ozdoba
Pindu a sláva znovu oživlého jazyka mlčenlivého Jana
si zaslouží jakoukoli odměnu. Půjdu s tebou
do dílny.
- 980 Polykleitos: Mythosophe, chybí už jen
drobnosti.
- Mythosophus: Vítám tvá slova. Zítřejší den
je vyhlášen pro otevření divadla.
Muselle! Ty se snaž napsat verše ve tvaru hvězdy.
- Musellus: Ano, ano, to jsme se učili v poetice.⁹⁷ Ještě někde mám
z té doby příklad.

21. SCÉNA

- 985 Musellus: Smucille, co to neseš
za těžký náklad?
- Smucillus: Nesu do divadla Feidiova
a Parrhasiova díla.
- Musellus: [...] je Philologus a Polyhistor.
- Smucillus: Kam jdou?
- Musellus: K Athenarchovi. Míří do divadla svého pána,
na jehož pokyn se toto všechno děje.
- 990 Smucillus: Nevěděl jsem,
že mu v tom pomáhají.
- Musellus: Zato Musellus úplně pookřál.
Není třeba dál bádát. Řeknu Mythosophoi,
že už zbývá málo času.
- Pomocník: Ptám se, Smucille, pověz mi,
jestli je pán⁹⁸ zase v pořádku.
- Smucillus: Již dlouho.
Nyní odešel ze své komůrky.

⁹⁶ Lat. *rudis*, *is*, *f.* – hůl ke cvičení v šermu, kterou dostávali vysloužilí gladiátoři na znamení propuštění. Odtud výraz *rude donari* – být propuštěn.

⁹⁷ *Poësis* – jedno z označení páté třídy jezuitského gymnázia, v jejíž výuce byla věnována velká pozornost praktické výuce básnických forem včetně různých hříček, *carmen figuratum* nevymáje.

⁹⁸ Smucillovým pánem je zřejmě Parrhasios nebo Feidiás.

- 995 Philologus: Plníš má přání a přinášíš mi velkou úlevu. Dostane ode mne odměnu za své umění i za svou rychlost. Vím, že Athenarchus brzy zbožnou láskou slavnostně vynahradí usilovnou a rychlou práci týkající se divadla, že je bohatý mecenáš.
- 1000 Pomocník: Rozkazy rychle vykonáme.
Philologus: Jdu za Athenarchem.

22. SCÉNA

- Dvořan: Do zbraně, do zbraně! Ať sem přiběhne Palladina družina!
Musellus: Copak?
Dvořan: Athenarchus nás pobízí, abychom šli do divadla.
- 1005 Musellus: Mythosophe, co děláš? Rychle otevři!
Mythosophus: Proč tak křičíš?
Musellus: Každé prodlení znamená nebezpečí, Athenarchus už přichází na otevření nového divadla. Rychle, pospěš si, jestli mu chceš běžet naproti!
Mythosophus: Mám radost z tvé zprávy, Muselle. Polykleite, připrav naše dílo, chci se zde konečně zbožnou lstí střetnout s Athenarchem.
- 1010 Musellus: Polykleite, rychle, trubka již dala znamení, že Athenarchus vyrazil!
Mythosophus: Muselle, jdi napřed do nového divadla a připrav místo ostatním příchozím.
- 1015 Dvořan: Tam ať se postaví šiky Pindu oděné do tóg, ať si obují střevíce komických herců a oddaně běží vstříc otci Athenarchovi, který spěchá na zahájení, a provázejí ho na slavnost.
Služebník: Ať dají trubky znamení, až bude přicházet.
Mythosophus: Polykleite, na mé znamení odhalíš dílo.
Polykleitos: Budu dávat pozor.
Athenarchus: Ať žije má milovaná obec Pindos.

- Všichni: Ať žije Athenarchus, ať žije ozdoba
Pindu a otec Múz.
- 1020 Mythosophus: Já
mám stejné přání.
- Athenarchus: Mythosophe! Co tu děláš?
- Mythosophus: Mám v úmyslu vysloužit si tvou milost.
- Athenarchus: Mou milost?
- Tě se ti dostane, požaduj, co chceš.
- Mythosophus: Dovol,
abych svůj důvtip uplatnil aspoň mimo tvé divadlo.
Mythosophus umí udělat i pravdivé věci. Hle,
jediný cíl tvé lásky a úcty!
- 1025 Athenarchus: Mythosophe, pověz, čím píše a mysl
daly vzniknout tomuto dílu?
- Mythosophus: Toto bude novou ozdobou
a novým ochráncem pramene.
- Athenarchus: Mythosophe, svým důvtipem vítězíš
nad pohrdáním, jehož se ti dostávalo. Od této chvíle
s mým svolením užívej nového divadla, jehož první
zásadou ať je pravda. Chválím tvou zapálenou horlivost,
běž napřed a postav svatý obraz k prameni.
- 1030 Mythosophus: Polykleite, běž pod šťastným znamením do divadla.
- Athenarchus: Neboj se, že by se má přízeň odkládala, Mythosophe.
1035 Nepřijdeš o ni a budeš si ji moci vysloužit
v mém divadle.
- Mythosophus: Jak si přeješ.
Ať zástupy přijdou sem, budou svědkem
mé lásky k Janovi.

23. SCÉNA

- 1040 Parrhasios: Ach, ničemná, líná čeládko! Jestli vás nachytám,
jak lenošíte, běda vašim zádům!
- Fusculus: Muselle!
- Musellus: Co je?
- Fusculus: Už jsi zdravý?
- Musellus: Úplně.
- Fusculus: Jistě, jistě.

- Musellus: Prosím, vezmi si stejný lék, jako jsem měl já. Věř mi, úžasně se ti zlepší krevní oběh.
- Fusculus: Kam jdeš?
- Musellus: Do divadla.
- Fusculus: Jdu s tebou.
- Vrátný: Duše líné,
- 1045 pojdte rychle dovnitř a dejte se do práce.
Hej, opatrně!
- Feidiás: Příliš mě spaluje palčivá
řevnivost.⁹⁹ Proč Mythosophus dává přednost cizí práci
před mojí? Ta hanba volá po pomstě.
[...]
1050 [...]
- Mythosophus: Feidie, co tak pobouřilo
tvou duši?
- Feidiás: Ty sám.
- Mythosophus: Já?
- Feidiás: Proč jsi musel dát
před mým nožem přednost Polykleitovu rydlu? Jaká hanba!
- Mythosophus: Utiš příval citů, nebyla ti snad uložena
jiná práce?
- Feidiás: Odcházím.
- Mythosophus: Zapřísahám tě při Janově
1055 slávě a jeho posvátném, znovu ožvlém jazyku,
dokonči svou práci.
- Feidiás: Kdo cokoli odepře svaté pověsti
toho, kdo svatě mlčel, ten jistě ohrožuje svou vlastní
pověst. Tvá prosba mě zavazuje. Ač nerad, souhlasím.
- Polykleitos: Pomalu, dál, zprava, víc nahoru,
zleva, sem,
1060 přitáhněte silněji!
- 4: Nedostává se nám provazu.
Dobře, pomalu. Chvála svatému Janu!
- Mythosophus: Ostatní nechte na později. Pódium už je
připravené na zahajovací slavnost.

⁹⁹ Výbuch Feidiovy uražené ješitnosti a následná hádka s Mythosophem pravděpodobně naráží na známou rivalitu Feidia a jeho mladšího kolegy Polykleita.

24. SCÉNA

- 1065 Dvořan: Trubky, zahajte svým zvukem
slavnost, zpívejte sborem Athenarchovi.
Mythosophus: Už přichází?
Dvořan: Je téměř zde.
Divák: Rychle,
rychle pojdte sem, z tohoto místa
je lepší výhled.
Divák 2: Zdálky je také možné
pěkně sledovat slavnost, pojdte nahoru.
Divák 1: Kéž ti nebesa dají žít po tisíc let
1070 a dopřejí ti mnohé pocty. Už je tady.
Ať žije Athenarchus!
Athenarchus: Nadešel den, po němž jsme tisíckrát toužili,
přešťastný pro divadlo, vítaný pro Athenarcha, posvátný
pro Pindos. Tento šťastný den přinese mému dílu
Janovu ochranu a slávu a uleví mým starostem,
neboť mi dá jazyk Mlčenlivého. Mythosophe,
1075 dokončil jsi již svou práci v divadle?
Mythosophus: Tato narychlo vykonaná práce si žádá, abys svou pravici
připojil něco, co bude připomínat tvou zbožnou památku.
Athenarchus: Vezmi si tyto mince, označené papežským
a císařským majestátem, a dej do základního kamene
1080 vytesat jména hostů na věčnou památku
budoucím pokolením.
Mythosophus: Chceš-li,
podepiš se do kamene jako první.
Athenarchus: Přijímám.
Ať tuto událost navždy připomíná zednická lžíce,
1085 kterou vlastní rukou přidávám.
Hagiophylactus: Zazvučte, trubky a bubny!
Dokud mu úskalí věku nepřinese zkázu, bude tento
pomník vztyčený pod svatým znamením pevně stát
a vždy bude základem slávy tohoto divadla.
Athenarchus: Philologu, připevni v atriu divadla na stěny
1090 divotvorné štíty mlčícího jazyka, ať každý host,

- 1095 Eusebius: který překročí tento práh, získá z Nepomukovy tváře jako ochranu dobrého jména mlčení, jež bylo tomuto světcu dáno.
Athenarchu, dopřej tento zbožný úkol mně, Eusebiovi. Vztyčím štíty s trofejí mlčícího jazyka v síni tvé výřečné Múzy. Při jeho mlčení bude vždy dobře slyšet její řeč.
- Athenarchus: To je má vůle.
- Dvořan: Ať nebesa příznivě přijmou naše přání!
1100 V takovém případě nebývá hlas pověsti nikdy nepřátelský.¹⁰⁰
- Philologus: Athenarchu, staviš pevný oltář cti, když Janovi přinášíš oběť chval. Tento ochránce cizí pověsti roste se svou slávou; nepřijímá ani neuděluje pocty zadarmo; napíná své úsilí oběma směry;
1105 má ve zvyku milovat i být milován s milostí a vděkem.¹⁰¹
- Eusebius: Ať toto krásné dílo stojí pod takovým štítem; ať zničí jazyky nepřátel a odvrátí zkázu, již působí čas. Vidíš, Athenarchu?
- Athenarchus: Vidím a raduji se.
1110 Philologu, prones ještě jednou prosebnou modlitbu a se zbožnou pokorou odevzdej mé divadlo svatému znamení jazyka.
- Philologus: Na tvůj rozkaz poklekám
1115 a posílám prosebnou modlitbu ke hvězdám. Svatý Jane, synu vlasti spřízněné s Moravany, slyš své ctitele, kteří mluví stejnou řečí jako Řím. Dovol, aby tvůj znovu oživlý jazyk, jehož slávu opěvuje Řím a který nyní záviděníhodným osudem vlastní český národ, byl dán jako posvátný štít novému divadlu. Toto jsou obětní dary, které přinesl Pindos, dary, které tvému jazyku z čistého srdce přináší Athenarchus.
1120 Rozšiř štědře svou slávu i na tento dar, drž nad ním ochrannou pravici, přej zbožnému podniku svých ctitelů. Kéž jsi spokojen i s učeným úsilím Múz. Ať toto divadlo neochvějně stojí při učení, které hlásá tvůj jazyk, ať pod tímto zákonem

¹⁰⁰ Lat. *obliquus*, *a*, *um* – zde v méně obvyklém významu „závistivý, nenávistný“.

¹⁰¹ Slovní hříčka s různými významy lat. slova *gratia*, *ae*, *f*. – milost, láska, vděk.

- 1125 pevně stojí při ctnosti; ať tvou vážností vzrůstá
sláva divadla, ať pod tvou ochranou vzrůstá
jeho krása. Jiného ochránce si toto divadlo
nežádá.
- Athenarchus: Ať Pindos tyto události zaznamená písmem
a Thálie ať na mé náklady veřejně rozhlásí
- 1130 Janovu slávu.
Thálie: Jako by se už stalo.
Eudoxus: Já rozhlásím Janovu slávu.
Polyhistor: Já ho zapíšu do kalendáře.
Eusebius: Já ho vštípím
do zbožných duší.
Philologus: Já vám budu radit.
Hagiophylactus: Já,
Hagiophylactus, budu strážcem posvátné zástavy.
Mythosophus: Co bude tedy dělat Mythosophus?
Athenarchus: Budeš moci dělat cokoli,
1135 přidáš-li od této chvíle ke své učenosti zbožnost.
Mythosophus: Ať tedy bubny
oslaví tyto sliby.

EPILOG